

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fontosságáról

Szabó Dorottya

DOI: 10.14267/VILPOL2023.01.18

A közgazdászok körében sokszor vitatott téma az olyan passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök hatása a munkaerőpiaci mutatókra, mint a minimálbér, a munkanélküli segély időtartama, vagy annak helyettesítési aránya az átlagbérhez képest. A sztenderd közgazdaságtani elmélet szerint a magas minimálbér az alacsony képzettségűek foglalkoztatottságát csökkenti, a magas és hosszabb időtartamra járó munkanélküli segély pedig az önkéntes (és hosszú távú) munkanélküliséget ösztönzi. Európában a passzív foglalkoztatáspolitikai eszközöknek nagyobb szerepük van a munkaerőpiac szabályozásában, mint az Egyesült Államokban. A fentiek mellett a foglalkoztatottak védelme (a magas elbocsátási költségek révén), a szakszervezetek alkupoziója, és a jövedelmet terhelő adórendszer is hozzájárul ahhoz, hogy általánosságban elmondható, hogy az európai országokban bár alacsonyabb a munkanélküliségi ráta, nagyobb az aránya azoknak, akik hosszú távon küzdenek a munkanélküliség problémájával.

Dániában, bár az OECD országok körében kiemelkedően hosszú a munkanélküli segélyre jogosultsági idő és magas helyettesítési arány jellemzi a munkanélküli segélyt, összehasonlítva az Egyesült Államokkal (ami a fentiek tekintetében az utolsó országok között foglal helyet) közel azonos teljesítményt produkál a hosszú távú munkanélküliség, illetve a foglalkoztatottság terén. Míg Dánia a GDP-jének 1.1%-át költi passzív foglalkoztatáspolitikai eszközökre, addig ez az érték az Egyesült Államok esetében 0.2%. Egyértelmű tehát, hogy a két ország merőben más foglalkoztatáspolitikai taktikát választ, a munkaerőpiaci kulcsmutatók azonban hasonló képet mutatnak. Ezt a képet érdemes kiegészíteni azzal, hogy Dániában az egyenlőtlenséget mérő Gini-index az OECD országok között az egyik legalacsonyabb, míg az Egyesült Államok az utolsó országok között kullog. Ami a szubjektív boldogságot illeti, Dánia ebben a tekintetben is kiemelkedő, míg az Egyesült Államok közepesen teljesít (OECD keretben maradván). Emellett a kormányzatba vetett bizalom szempontjából is jelentősen jobban teljesít Dánia. Kreiner és Svarer (2022) tanulmányukban⁴⁶ a dánok látszólagos titkára keresik a választ.

A dánok „flexicurity” néven emlegetett munkaerőpiaci modellje alapvetően a foglalkoztatás rugalmasságán és a munkavállalók jövedelmi biztonságán alapul. A vállalatok alacsony költségek mellett vehetnek fel és bocsáthatnak el alkalmazottakat, cserébe pedig a munkavállalók jövedelmi biztonságát élveznek a magas munkanélküli segélyek révén. Ez a megközelítés a jog és kötelezettség elvén alapul, ami szerint a munkanélkülieknek joga van ahhoz, hogy támogatást és állami segítséget kapjanak a munkába való visszatéréshez, ugyanakkor kötelességük is, hogy

⁴⁶ Kreiner, C.T., Svarer, M. (2022). Danish Flexicurity: Rights and Duties. *Journal of Economic Perspectives*, 36(4), 81-102. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.36.4.81> Letöltés ideje: 2022.12.15.

aktívan munkát keressenek, elhelyezkedjenek egy olyan munkakörben, ami megfelel a képzettségüknek, és ennek érdekében aktív foglalkoztatáspolitikai programokban vegyenek részt.

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökre költött kiadások Dánia esetében a GDP 2%-ának, az Egyesült Államok esetében a GDP 0.1%-ának felelnek meg. A tanulmány szerzői a „flexicurity” modell sikeressége feltételének tekintik a passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökkel való kiegészítését. Egy rövid történelmi áttekintő révén bemutatják, hogy a „flexicurity” modell az 1990-es éveket megelőzően, amikor a jövedelmi biztonság pillér még erősebb volt, az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök hiányában nem tudta biztosítani az alacsony munkanélküliségi rátát. A ’90-es években azonban a munkanélküli segélyre való jogosultságot az aktív munkakereséshez, a tréningeken és továbbképzéseken való részvételhez, illetve a képzettségüknek megfelelő álláslehetőségek elfogadásához kötötték. Ezek a tevékenységek egyrészt az információáramlást segítik, ami a súrlódásos munkanélküliség csökkentésében segít, másrészt a továbbképzések által a munkavállalók teljesítményének növeléséhez, illetve új, piacképes képességek megszerzéséhez vezethetnek, ami az úgynevezett strukturális munkanélküliség problémájára jelent megoldást.

Mivel Dániában fontos szerepük van a szakszervezeteknek a „bérpadló” megállapításában ágazati, illetve vállalati szinten, felmerül a kérdés, hogy a magas foglalkoztatottság mögött nem rejlenek-e olyan alacsonyan képzett munkavállalók, akiknek a teljesítménye nem felel meg a bérüknek, de a magasan képzettek alulfizetése révén a vállalatok kompenzálni tudják ezt a veszteséget. A szerzők a 18. életévüket betöltő potenciális munkavállalók alacsony foglalkoztatási rátájának példáján mutatják be, hogy a fentiek valószínűtlenek. A munkavállalók 18 éves koruktól, a nagykorúsági határtól fogva jelentősen magasabb minimálbérre jogosultak, és megfigyelhető, hogy ebben a korosztályban nagyot esik a foglalkoztatási ráta a 17 évesekéhez képest. Ez arra utal, hogy vállalatok nem tartják meg az olyan munkavállalót, akinek a teljesítményi szintje nem felel meg a foglalkoztatási költségeinek.

A szerzők érvelése szerint a kötelező aktív foglalkoztatáspolitikai programokban való részvétel, amellett, hogy fokozza a munkanélküliek elhelyezkedésének esélyét a piacképes tudás átadása révén, csökkenti az erkölcsi kockázatot, és kiszűri azokat, akik önként vállalnák a munkanélküliséget, és nem tesznek erőfeszítést a foglalkoztathatóságuk érdekében. Elméletileg mindkét hatástól azt várhatjuk, hogy lerövidíti a munkanélküliség átlagos időtartamát. Randomizált kontroll vizsgálatok eredményei alapján elmondható, hogy az empiria is ezt igazolja, az aktív foglalkoztatáspolitikai programokban részt vevők átlagosan gyorsabban helyezkednek el újra a munkaerőpiacon.

A szerzők kitérnek a globalizáció, automatizáció és a bevándorlás kihívásaira. Érvelésük szerint bár Dánia nincs kevésbé kitéve a fenti trendeknek, mint bármelyik kicsi, nyitott EU-tagország, a kihívások kezelésére alkalmas alapot nyújt a „flexicurity” modell. Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök segítenek abban, hogy a munkavállalók képzettsége és képességeik lépést tartsanak a gyorsan változó piaci trendekkel. Megemlítendő azonban, hogy az alacsony képzettségű bevándorlók munkaerőpiaci integrálása jelentős kihívást jelent Dániában. Ezt a szerzők azzal

magyarázzák, hogy a dánok alapvetően nagyon hasonló színvonalú közoktatáshoz férnek hozzá függetlenül attól, hogy mely társadalmi réteghez tartoznak, aminek köszönhetően meglehetősen homogének a munkavállalók képzettsége. A bevándorlók integrálását megnehezítheti az oktatási háttérük jelentős eltérése a dánokéhoz képest. Ez a probléma rámutat arra, hogy nem önmagában az aktív foglalkoztatáspolitikai, sokkal inkább a teljes oktatási rendszer az, ami megalapozhat egy jól működő munkaerőpiacot.

Végül a szerzők arra is rámutatnak, hogy a modell implementálása más országokban nem csupán egy kiadási, illetve szabályozási kérdés. Ahhoz, hogy mindez működjön, az is szükséges, hogy az állampolgárok társadalmi felelősségüknek érezzék a köz érdekét, ahogy ez Dániában meg is történik. A skandinávok, ellentétben például az amerikai állásponttal, nagyobb valószínűséggel tartják csupán szerencsétlenségnek, ha valaki küszködik a munkaerőpiacon, mintsem lustaságnak, vagy megérdemelt büntetésnek. A dán kultúra, az állampolgári erényekről alkotott képük lehetővé teszi, hogy a jog és kötelezettség elve érvényesülni tudjon. A munkanélküliek és a foglalkoztatottak közös és kölcsönös felelősségvállalása alapozza meg azt a bizalmi rendszert, ami működőképessé teszi a dán „flexicurity” modellt.